O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

«Tasdiqlandi»
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
N.A.Abdullayev
2024-yil "04" 09

QIYOSIY TILSHUNOSLIK FANI BO'YICHA

SILLABUS

(Magistratura 1-kurslar uchun)

Bilim sohasi:	200000	–	Gumanitar soha
Ta'lim sohasi:	230000	–	Tillar
Mutaxassislik:	70230201	–	Qiyosiy tilshunoslik, ligvistik tarjimashunoslik;
	70230202	–	Sinxron tarjima

Toshkent – 2024

Fan sillabusi TDSHU Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi 2024-yil "29" 08 dagi "1" -son majlisida muhokama etilib, tasdiq uchun tavsiya etilgan.

Fan sillabusi TDShU O'quv-uslubiy kengashining 2024-yil "30" 08 dagi 1-son majlisida tasdiqlangan va ta'lim jarayonida foydalanish uchun tavsiya etilgan.

Tuzuvchi:

Sh. Usmanova - TDSHU Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi professori, filologiya fanlari doktori

Taqrizchilar:

N. Mahmudov - O'zR FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti direktori, professor, filologiya fanlari doktori

Q.Sh.Omonov - TDShU Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi professori, filologiya fanlari doktori

Sharq xalqlari tillari va adabiyoti
instituti direktori:
2024-yil "04" 09 ____________ X.V.Mirzaxmedova
(imzo)

Tarjimashunoslik, tilshunoslik va
xalqaro jurnalistika oliy maktabi boshlig'i:
2024-yil "04" 09 ____________ S.T.Mustafayeva
(imzo)

FAN TO‘G‘RISIDA MA’LUMOT

Fan nomi:	Qiyosiy tilshunoslik
Kurs turi:	Tanlov
Kurs kodi:	QT2204
O‘quv yili:	2024/2025
Semestr:	2
Ta’lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	120
Ma’ruza	24
Amaliy mashg‘ulotlar	24
Mustaqil ta’lim	72
Kredit miqdori:	4
Baholash shakli:	100 ballik
Kurs tili:	o‘zbek
Auditoriya va vaqti:	Dars jadvaliga asosan

Fan maqsadi (FM)	
FM	**Fanning maqsadi** – Fanni o‘qitishdan maqsad – magistrant-talabalarda qiyosiy tilshunoslik haqida tasavvur hosil qilish, uning amaliy tilshunoslikda tutgan o‘rnini yoritish, turli til oilalariga mansub til sathlarini qiyosiy tadqiq etish, ular orasidagi o‘xshash va tavofutli jihatlarni aniqlab kerakli xulosalar chiqarishga o‘rgatish, egallagan bilimlarini ilmiy tadqiqot faoliyati va tarjima amaliyotida qo‘llash malakalarini shakllantirishdir.

Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar	
1.	Tilshunoslikka kirish
2.	Umumiy tilshunoslik

Xorij tajribasiga muvofiqligi
Mazkur fan sillabusi O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 29-martdagi “Oliy ta’limning me’yoriy-uslubiy hujjatlarini ishlab chiqish jarayonini takomillashtirish to‘g‘risida”gi 87-sonli buyrug‘iga muvofiq, xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro‘yxatga kiruvchi University of Manchester (QS 32) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi. https://www.manchester.ac.uk/study/masters/courses/list/01233/ma-linguistics/course-details/

Ta'lim natijalari (TN)	
	Bilimlar jihatidan:
TN1	ikki yoki bir necha qarindosh va qarindosh bo'lmagan tillardagi lisoniy-uslubiy hodisalarni qiyoslash;
TN2	qarindosh bo'lmagan tillardagi leksik, grammatik, sintaktik va stilistik hodisalari o'rtasidagi o'xshash hamda farqlari, qiyosga olingan tillarning struktur-tipologik xususiyatlari;
TN3	a) qiyosiy-tarixiy tilshunoslik; b) tipologik tilshunoslik; v) chog'ishtirma (kontrastiv) tilshunosliklar;
TN4	tillarni turlariga ko'ra tasniflash, qiyosga olingan tillarning struktur-tipologik xususiyatlarini aniqlash, tillarning genetik-tipologik xarakteristikasisi haqida *tushuncha va bilimlarga ega bo'ladi.*
	Ko'nikmalar jihatidan:
TN1	qarindosh va qarindosh bo'lmagan tillarni sinxron va diaxron kontekstda tasvirlash;
TN2	tillarning qiyosiy tahlilida qiyosiy metodlarni qo'llay bilish;
TN3	tillarning genetik-tipologik xarakteristikasini amalga oshirish;
TN4	bobo til (prayazik) va uning rivojlanish bosqichlarini rekonstruksiya qilish *malakalariga ega bo'lishi kerak.*

Fan mazmuni		
	Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Tilshunoslik tarixi. Qadimgi hind tilshunosligi	2
M2	Qadimgi Rim tilshunosligi	2
M3	Qiyosiy-tarixiy tilshunoslikning shakllanishi va rivojlanishi	2
M4	Frans Bopp va Rasmus Rask	2
M5	Til oilalarini qiyosiy-tarixiy o'rganish	2
M6	Oltoy tillari nazariyasi	2
M7	Tillarning morfologik tasnifi	2
M8	Qiyosiy tilshunoslikning tahlil metodlari	2
M9	Tipologik tilshunoslik	2
M10	Chog'ishtirma tilshunoslik	2
M11	Kontrastiv lingvistika	2
M12	Kontrastiv lingvistikaning tushuncha va tamoyillari	2
	Jami:	**24**
	Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulot (A)	
A1	Qadimgi yunon tilshunosligi	2
A2	Qadimgi Xitoy tilshunosligi	2
A3	Qiyosiy metodning shakllanishi	2

A4	Yakob Grimm va Vilgelm fon Gumboldt	2
A5	Til oilalari	2
A6	Oltoy tillarining tadqiqi va tasnifi	2
A7	Agglyutinativ, flektiv, amorf tillar, polisintetik tillar	2
A8	Qiyosiy tilshunoslik metodlari	2
A9	Tipologiyaning til yaruslari bilan aloqasiga ko'ra tarmoqlari	2
A10	"Devonu lug'otit turk" asarida turkiy tillarning chog'ishtirib o'rganilishi	2
A11	Kontrastiv lingvistikaning tilshunoslik fanlari paradigmasida tutgan o'rni	2
A12	"Kongruentlik", "Ekvivalentlik" va "Lakunarlik" tushunchalari	2
	Jami:	**24**

Mustaqil ta'lim (MT)		
		Soatlar hajmda
MT	Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uy ishlarini bajarish	36
MT	Sharq tillarining fonetik tizimi yuzasidan taqdimot tayyorlash	8
MT	Frazeologik birliklar tipologiyasi mavzusida ilmiy maqola tayyorlash	12
MT	Qiyosiy tipologiya va tarjima nazariyasi o'rtasidagi farq bo'yicha ilmiy adabiyotlar tahlili	6
MT	Mavzular yuzasidan konspekt yozish	4
MT	O'tilgan mavzular bo'yicha test savollari tayyorlash	6
	Jami:	**72**

Talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

90-100 ball – "a'lo"
– talaba dasturda belgilangan barcha mavzularni biladi; – ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda faol qatnashadi; – talaba daftarida barcha mavzularni konspekt qiladi va topshiriqlar bajariladi; – mustaqish ish belgilangan talab bo'yicha topshiriladi; – fan bo'yicha mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, kreativ fikrlay oladi; – mavzulararo mantiqiy bog'lanishni tushunadi; – olgan bilimini amalda qo'llay oladi; – fan (mavzu)ning mohiyatini aytib beradi, boshqalarga o'rgatadi; – fan(mavzu) bo'yicha tasavvur, ko'nikma va bilimga ega.
70-89 ball – "yaxshi"
– talaba dasturda belgilangan mavzularni biladi; – ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda faol qatnashadi;

– talaba daftarida mavzularni konspekt qiladi va topshiriqlar bajariladi: – mustaqish ish belgilangan talab bo'yicha topshiriladi; – fan bo'yicha mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi; – olgan bilimini amalda qo'llay oladi; – fan (mavzu)ning mohiyatini aytib beradi, boshqalarga o'rgatadi; – fan(mavzu) bo'yicha tasavvur, ko'nikma va bilimga ega.
60-69 ball – "qoniqarli"
– talaba daftarida mavzularni konspekt qiladi va topshiriqlarni bajaradi; – talaba olgan bilimini amalda qo'llay oladi; – fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega;
0-59 ball – "qoniqarsiz"
– talaba fan dasturini o'zlashtirmagan; – fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas.

Oraliq nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimini baholash tegishli fan bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Yakuniy nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimini baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi.

Tegishli fan bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi yakuniy nazorat turini o'tkazishda ishtirok etmaydi.

Talaba tegishli fan bo'yicha yakuniy nazorat turi o'tkaziladigan muddatga qadar oraliq nazorat turini topshirgan bo'lishi shart.

Bir fanga ajratilgan auditoriya soatining 25 foizini va undan ortiq soatni sababsiz qoldirgan yoki oraliq nazorat turini topshirmagan yoxud ushbu nazorat turi bo'yicha 0-59 ball ("qoniqarsiz") bilan baholangan talaba ushbu fandan chetlashtirilib, yakuniy nazoratga kiritilmaydi hamda mazkur fan bo'yicha tegishli kreditlarni o'zlashtirmagan hisoblanadi.

Yakuniy nazorat turiga kiritilmagan yoki kirmagan, shuningdek, ushbu nazorat turi bo'yicha "qoniqarsiz" baho olgan talaba akademik qarzdor hisoblanadi.

Akademik qarzdor talabalar ta'til vaqtida yoki keyingi semestrlar mobaynida tegishli fanlardan o'zlashtirilmagan kreditlar miqdoriga mos ravishda bazaviy to'lov-kontrakt miqdoridan kelib chiqqan holda to'lovni amalga oshirgandan so'ng o'zlashtirilmagan fanlarni o'z hisobidan qayta o'qish huquqiga ega bo'ladi.

Joriy baholash		Oraliq nazorat (ON)	Yakuniy nazorat (YN)	O‘zlashtirish ko‘rsatkichi (O‘K)
Workshop (W)	Vazifa/topshiriqlar V/T Loyiha (L)			
20 %	20 %	20 %	40 %	100 %

JN	ON	JN+ON	YN	UMUMIY	
40	20	60	40	100	Maksimum
		36	**24**	**60**	Minimum

Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, til hodisalari, tilshunoslik maktablari, tilshunos olimlar haqida mustaqil mushohada yuritish, xususan, har bir seminar uchun:

- keys stadi metodi doirasida darslarda faol ishtirok etish;
- shaxsiy mulohazalarni yozma shaklda bayon qilish;
- berilgan mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash;
- o‘tilgan mavzuni mustahkamlash maqsadida test tuzish;
- amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha konspekt daftarlari yuritish (*amaliy mashg‘ulot mavzulari konspekti, amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha adabiyotlar sharhi*) shuningdek, joriy, oraliq nazora, mustaqil ta’lim shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ish yoki testni topshirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati Asosiy adabiyotlar	
1.	Rasulov R. Umumiy tilshunoslik. //Darslik// –Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2021. –318 b.
2.	Usmanova Sh. Qiyosiy tilshunoslik. O‘quv-uslubiy majmua. –Toshkent, 2018.
3.	O‘rinboyev B., Musayev A. Umumiy tilshunoslik. //O‘quv qo‘llanma// –Toshkent: Oltin kitob, 2022. –199 b.
4.	Lyle Campbell, William J. Poser. Language Classification: -New York: Bloomsbury Academic, 2009.
5.	Бурлак С.А., Старостин С.А. Сравнительно-историческое языкознание. – М.: Академия, 2005.
6.	Стернина М.А., Стернин И.А.. Сопоставление как лингвистическая методология. – Воронеж 2021.
7.	Усманова Ш. Олтой тилларида муштарак маиший лексика. Монография. – Тошкент: Фан, 2010.

Tavsiya qilinadigan qo'shimcha adabiyotlar	
8.	Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston. – Toshkent: O'zbekiston, 2024.
9.	Mirziyoyev Sh. M Yangi O'zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild. –Toshkent: O'zbekiston, 2023.
10.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo'lini qat'iy davom ettiramiz. 6-jild. –Toshkent: O'zbekiston, 2023.
11.	Dadaboyev X., Xolmanova Z. Turkiy tillarning qiyosiy-tarixiy grammatikasi. – Toshkent: "Tafakkur Bo'stoni", 20015.
12.	Байрамова Л.К. Введение в контрастивную лингвистику. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2005.
13.	Буранов Дж. Сравнительная типология английского и тюркских языков. – М.: Высшая школа, 1983.
14.	Стернин И.А. Контрастивная лингвистика. – М.: Восток-Запад 2006.
15.	Широкова А.В. Сопоставительная типология разноструктурных языков (фонетика, морфология). –М., 2000
Scopusdan maqolalar	
16.	Shoira Usmanova, Shohistakhon Shamsieva, Nargiza Ismatullayeva (2023). *Scientific Research On Sino-Uzbek Contrastive Linguistics Carried Out In Recent Years*. Journal of Namibian Studies, 33 S3 (2023): 5208-5227. ISSN: 2197-5523 (online) https://namibian-studies.com/index.php/JNS/article/view/4433
17.	Jasur F. Ziyamukhammedov, Samida T. Mustafaeva. *Current Problems In The Unification Of Chinese Linguistic Terms, The Translation Of Industry Terms Into Other Languages, And The Issue Of Their Regulation*. Journal of law sustainable development. ISSN: 2764-4170
Axborot manbalari	
18.	http://www.ziyo.net
19.	https://www.jstor.org/
20.	https://tadqiqot.uz
21.	https://vk.com/public66531768

Sillabus/ modul muallifi:	Usmanova Sh.R. Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi professori, filologiya fanlari doktori
E-mail:	ushoira@mail.ru
Tashkilot:	Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Tarjimashunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabi